

Megoldás

Játékos feladatlap

húsvéti ünnepkörhöz kapcsolódóan

A feladatlap összeállítója és megoldókulcs készítője Baksa Brigitta, a Hagyományok Háza Forgószél és Garabonciás országos hon- és népismereti vetélkedő feladatlapjainak kidolgozója

Ajánlott életkor: 4-8 osztályosok

Javasolt munkaforma: egyénileg, párban, kiscsoportban, illetve kivetítve közösen

Most a tavaszi időszak gazdag hagyományvilágát ismerheted meg a feladatlap segítségével. Bepillantatsz a nagybőjti időszak, és a húsvéti ünnepkör szokásaiba.

1. Bőjti játékok

Az ifjúság körében a szórakozási, mulatozási tilalmak ellenére jellegzetes szokások, játékok alakultak ki. Az elsősorban a bőjti vasárnapokon a fiatalok összegyűltek, és énekszóra táncoltak, játszottak.

A lányok kapus játékkal vonultak végig a falun.

A feltartott kezek alatt a sor énekelve bújt át.

Bőjti játék, Hollókő 1937.

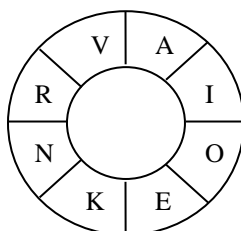
A fenti leírás megvastagított betűiből összeolvasott kifejezést írd el kétszer az alábbi idézet vonalaira. Így megtudod, mit énekeltek a kapus játék során.

„**Új vár, új vár**, fényes vár, borsos kapitánya, megyek bátor jó vitéz, megyek hídon által”.

4 pont

2. Nagybőjti szokás volt a *sajbózás* is. A legények fakarikákat készítettek, melyeket hosszú botra tűztek. Megtűzesítették őket és a fejük felett lóbálva deszkához csapták és elrepítették, miközben kiáltották, hogy kinek a számára küldik. A legények gyakran az általuk kiszemelt, kedvelt leány nevét kiabálták a *sajba* néven emlegetett tűzes karika eldobásánál.

Az alábbi *sajbát* kinek küldhették? Fejtsd meg a karikában rejtőző lánynevet!

Veronika

4 pont

3. A húsvéti ünnepkör a húsvétvasárnapot megelőző virágvasárnappal kezdődik. Ezt követi a nagyhét, húsvétvasárnap, húsvéthétfő és végül fehérvasárnappal zárul a kéthetes időszak.

Virágvasárnap

Pest megyében és Magyarország északi megyéiben virágvasárnaphoz két jellegzetes leányszokás, a kiszehajtás és a villőzés kapcsolódott. Volt, ahol a két szokás összekapcsolódott. A kiszével kivitték a telet, a villóval behozták a tavaszt.

Fejtsd meg az összekapcsolódott szokások közös énekének szövegét az itt látható ábra segítségével!

**Kice, kice villó,
Majd kivisszük kice-vicét villó,
Majd behozzuk a zöld ágot, villó.**

6 pont

KI
 CE,
 KICE,
 VILLÓ,
 M
 A
 J
 D
 KIVISSZÜK
KICE-VICÉT
 VILLÓ,
 MAJD BEHOZZUK
 A
 Z   Á
 Ö   G
 L   A
 D   T,
 VILLÓ.

4. Nagyhét

A nagyböjt virágvasárnaptól húsvétig terjedő időszaka, a nagyhét, is rendkívül gazdag hagyományokban. Ez a tavaszi a természet megújulásának időszaka, amelyben az emberek a környezetük megújulására, megtisztítására is gondot fordítottak. A nagyhét első napjaiban az asszonyok meszeltek, tapasztottak, mostak, takarítottak. A parasztporták rendbetétele mellett a falu közmunkái is erre a hétre estek. Megjavították a határbeli utakat, kitisztították a kutakat, forrásokot, újraásták az árkokat. A külső megtisztulás mellett a lélek megtisztulását is fontosnak tartották. A katolikusok húsvét táján végezték el kötelező évi gyónásukat, áldozásukat.

Gyűjtsd ki a szövegből, hogy milyen munkákat végeztek el nagyhéten!

a házaknál
meszeltek
tapasztottak
mostak
takarítottak

a faluban
megjavították a határbeli utakat
kitisztították a kutakat
kitisztították a forrásokot
újraásták az árkokat

8 pont

5. Húsvétvasárnap

A következő három anagramma megfejtése után írd be a kapott szokásneveket a róluk szóló leírás vonalára!

ESTE ELÉLT SZÉN

ételszentelés

AKÁR SÉRÜLHET

határkerülés

ÉKES JUSS ÉREZ

Jézuskeresés

6 pont

Nagyszombatról húsvétvasárnapra virradó éjszaka a falu apraja-nagyja énekelve, imádkozva végigjárta a falubeli és a határban lévő keresztek. A **Jézuskeresés** a legtávolabbi keresztnél ért véget. Itt előzőleg valaki elrejtette a Feltámadt Krisztus szobrát, amit együtt vittek vissza a templomba.

Húsvétvasárnap katolikus és protestáns falvakban egyaránt szokásban volt a húsvéti **határkerülés**, amelyen elsősorban férfiak vettek részt. A vetések között zászlókkal, énekszóval körmenetet tartottak, hogy a vetés bővebb termését elősegítsék, a kártevőktől, természeti csapásoktól megóvják, és a föltámadt Krisztus hatalmával a gonosz szellemeket elrettentsék.

A húsvéti **ételszentelés**-re egy kosárban vitték a tojást, sonkát, kalácsot, tormát, sót, szöttes vagy hímzett terítővel letakarva. Az ételek alá gyakran a vetőabroszt tették, és délben ezt terítették fel az asztalra. A megszentelt étellel a mise után nagyon siettek, mert úgy tartották, hogy aki először ér haza, annak a családja először fog végezni az aratással is.

3 pont

6. A fenti leírások közül válaszd ki az egyiket, és készíts róla rajzot egy A/4-es lapra!

rajz: 5 pont

7. Húsvéthétfő

Húsvét másnapja már világi szokásairól nevezetes, elsősorban a fiatalság ünnepe. A nap mindenütt ismert szokása a locsolkodás volt, amelynek alapját a víz tisztító, termékenységvarázsló erejébe vetett hit adta.

Fejtsd meg a tojásba rejtett locsolóverset!

Harangoznak húsvétra,

Leszakadt a tyúklétra.

Kezdődik a locsolás,

Nekem is jut egy tojás.

4 pont

8. Írj le a településeken ismert, kedvelt locsolóversek közül egyet, amelyet még nagyszüleid korában mondtak a fiúk locsolkodáskor!

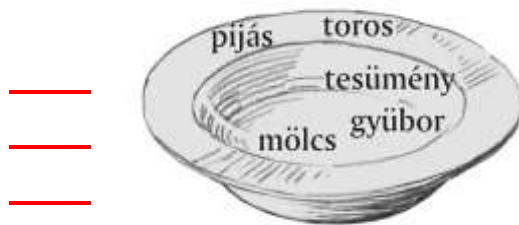
---

locsolóvers: 5 pont

9. Fehérvasárnap

A húsvéti ünnepkör zárónapja volt fehérvasárnap. A Dunántúlon és a moldvai magyaroknál ezen a napon tartották a barátságkötés szertartásos szokását, a *komálást, mátkálást*. A nagyobb lányok a komatálra tették ajándékaikat, és egy kisebb lánnyal elküldték, vagy maguk vitték el választott barátnőjüknek, aki viszonzta azt, és ettől kezdve gyakran magázódtak. Barátságuk egész életre szólt. Később, amikor férjhez mentek, születendő gyermekük keresztanyjának is lánykorukban választott komájukat, mátkájukat hívták.

Mi került a komatálra? Írd az ajándékok nevét a vonalakra!

piros tojás

sütemény

bor

gyümölcs

4 pont

10. Keresd meg a lenti mondatokban elrejtett gyümölcsneveket. Írd mindegyiket a vonalakra, és karikázd be azt, amit fehérvasárnap a komatálra is tehettek!

barack

alma

körte

szőlő

Jancsi beterelte a karám**ba rack**a juhait.

János gazda **borral** **marasztalta** vendégeit.

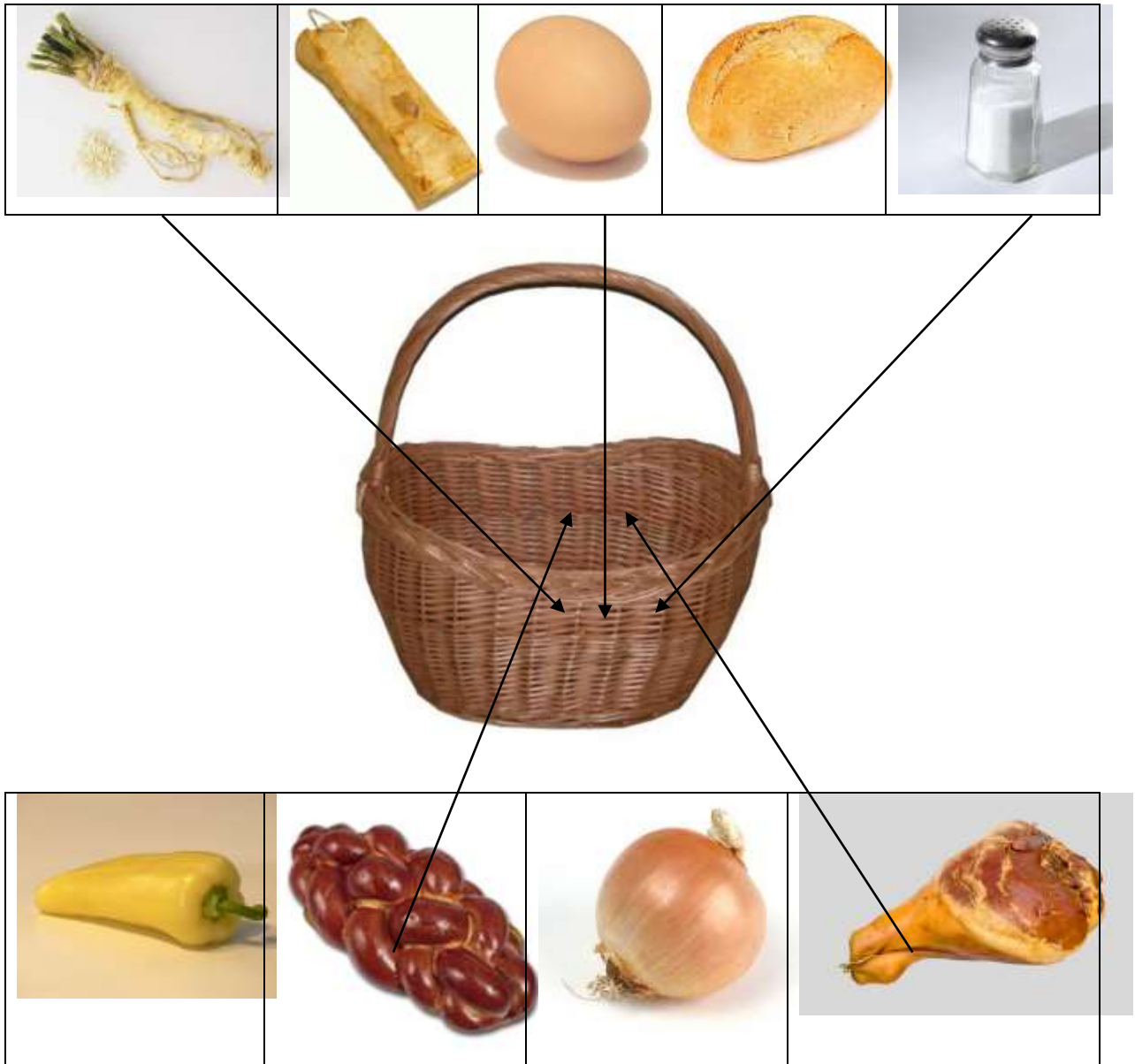
Két kis **ökör** **te**kergett a mezőn.

A gazda kiválasztotta a neki **te****szó** **lő**csöt a szekereére.

5 pont

11. Ételszentelés

Húzz egy vonalat azoktól az ételképektől a kosárba, amelyeket húsvétkor megszenteltettek!

10 pont

12.
Húsvétvasárnap

		
Jézuskeresés	Határkerülés	Ételszentelés

Húsvéthétfő

		
Húsvéti locsolkodás	Hímes tojások festése	A locsolkodó megajándékozása hímes tojással

Képek jó elhelyezése: 3x2 pont
Jó képfeliratok: 3x2 pont
Összesen: 12 pont

13. Hogyan nevezzük a nagyböjti idő kezdőnapját? **hamvazószerda** **2 pont**

14. Ebben az esztendőben milyen naptári napra esett ez a jeles nap? **február 18.**

2 pont

15. Húzd ki az alábbi betűsorból a nagyböjti időszak játékaiknak elnevezését! Írd is le őket a vonalakra! A fennmaradó betűkből összeolvashatod a böjti hetekre vonatkozó tilalmat. Írd a megfejtés vonalára!

szederindázás

sajbózás

mancsozás

karikázó

csülkőzés

Nagyböjti játék

Megfejtés: **mulatozás**

6 pont

16. A Néprajzi lexikon segítségével derítsd ki, hogy a fenti játékok közül melyikhez használtak

tüzes fakarikát: **sajbózás**

díszesen faragott botot: **mancsozás**

4 pont

17. A nagyböjti időszak melyik jeles napjához kapcsolódik iskolába toborzó, adománygyűjtő szokás?

Jeles nap: **Gergely**

Naptári időpontja: **március 12.**

3 pont

A nap jellegzetes énekének első versszakát olvashatod ki az alábbi rejtvényből, ahol minden szónak az első és utolsó betűje maradt csak a helyén:

Seznt Greegly datkonrok,

Szent Gergely doktornak,

Heírs tínótkannak nvee nájpan,

Híres tanítónknak neve napján,

Régi sázkos szenzrit

Mnűjenk Itesn sizrent ilásboka.

Régi szokás szerint

menjünk Isten szerint iskolába

4 pont

18.

A húsvéti ünnepkör a húsvétvasárnapot megelőző virágvasárnapval kezdődik. Ezt követi a nagyhét.

Virágvasárnap Jézus Jeruzsálembé való bevonulásának emlékűnepe. Az ezen a napon általánossá vált pálmászentelést Magyarországon a barkaszentelés helyettesítette.

A szentelt barkához az ország különböző vidékein számtalan hiedelem kapcsolódott.

Bujáki lányok szentelt barkával

Egészítsd ki az alábbi mondatokat a megadott szavakkal:

hideglelés, mennydörgés, légy, tűzvész

A barkát nem szabad bevinni a szobába, mert akkor sok lesz a **légy**.

Az istállóban a gerenda fölé tették, s **mennydörgés** idején bedobták a tűzbe, és elégették.

Az eresz alá dugták, hogy megvédje a házat a **tűzvész**től.

Egy-egy barkaszemet lenyeltek a **hideglelés** ellen.

4 pont

19. Pest megyében és Magyarország északi megyéiben virágvasárnaphoz két jellegzetes leányszokás is kapcsolódott, a kiszehajtás és a villózás.

Mit tudsz a kiszehajtásról?

Kiszehordás (Szandaváralja)

Miből készült?

farúdra kötött szalmából

Milyen ruhába öltöztették?

abban az évben férjhez ment menyecskék ruhába

Mit jelképezett?

bőjtöt, telet, betegséget, hideget

8 pont

20. Rajzold le egy A/4-es lapra, hogyan képzeled el a kiszehajtás szokását!

rajz: 5 pont

21. A villőzéshez különböző nagyságú ágakat szalagoztak fel, és kifújt tojásokkal díszítették. 8-10 lány vitt egy villóágot, ami a tavasz közeledtét hirdette. Házról házra jártak és énekeltek.

Mit jelent a villő? Olvasd össze a megvastagított betűkből! zöld ág

2pont

A nagybőjt virágvasárnaptól húsvétig terjedő időszaka a nagyhét, ami szintén rendkívül gazdag hagyományokban.

22. A három szent nap keretét színezd be feketére, pirosra vagy zöldre, és magyarázd is meg, hogy melyiket miért választottad! Segítenek a következő kulcsszavak, amiket a magyarázatban is használhatsz: gyász, tűz, zöld ételek

színezés: 3 pont

Nagycsütörtök

Ezen a napon szokás volt zöld ételeket főzni, ezért zöldcsütörtöknek is nevezik.

Nagy péntek

A gyász napja. Ilyenkor a templomba is feketében, vagy a gyászt kifejező ruhadarabot öltve mentek az emberek.

Nagyszombat

Krisztus feltámadásának ünnepe. A feltámadási körmenet elején tüzet szentelnek.

magyarázatok: 3 pont

23. Nagypéntek volt a leggyakoribb napja a húsvéti tojások megfestésének. Festőnövények főzetéből, forrázatából állították elő a kedvelt színek festőlevét.

Írd az alábbi színek mellé, hogy a lent látható festőnövények közül melyik volt alkalmas az előállítására!

piros: **berzseny**

zöld: **zöld búza**

sárgásbarna: **vöröshagyma**

sötétsárga: **bábic**

4 pont

vöröshagyma

berzseny

bábic

zöld búza

24. Tavasszal sokféle gyógynövényt gyűjtöttek és használtak elődeink. Írd a képek alá növények nevét, és válaszd ki a felsorolt lehetőségek közül, hogy mire használhatók!

apróbojtorján, fekete nadálytő, kamilla, vérhulló fecskefű, ezerjófű, martilapu, kövirózsa, lándzsás útifű, galagonya

fülfájás ellen, köhögéscsillapító, szemgyulladásra, májtisztító, törött csontra, horzsolásra, szemölcs elmulasztása, étvágyfokozó, szíverősítő

lándzsás útifű
köhögéscsillapító

ezerjófű
étvágyfokozó

apróbojtorján
májtisztító

vérehulló fecskefű
szemölcs elmulasztása

kövirózsa
fűlfájás ellen

fekete nadálytő
törött csontra

galagonya
szíverősítő

kamilla
szemgyulladásra

martilapu
horzsolásra

25. A bárány a húsvéti ünnepkör fontos szimbóluma. Megtudhatod, mit jelképez, ha összeolvasod az alábbi rajzon lévő betűket.

Megfejtés: **Jézus Krisztus áldozata**

1 pont

26. Olvasd el az alábbi szöveget, és a vastagon szedett szavakat illeszd be a betűrácsba! A kétjegyű betűk egy négyzetbe kerüljenek! A szürke négyzetek betűit összeolvasva megkapod húsvétvasárnap egyik szokásának nevét, amelynek célja a tavaszi vetések megvédése a gonosz, a fagy, a jégverés ellen.

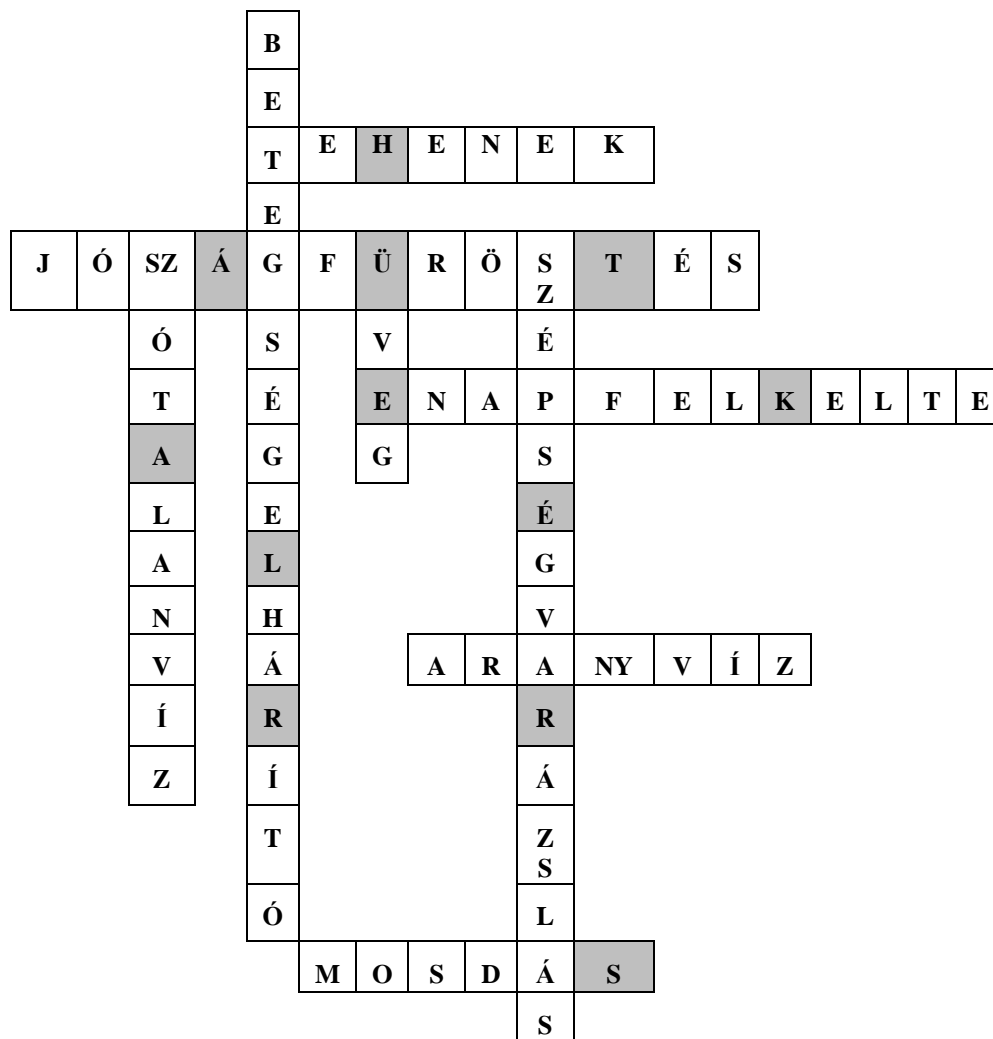
A nagyhét jeles napja nagypéntek, amelyhez sokféle kapcsolódott szertartásos tisztálkodási szokás. A nagypénteki víznek **betegségelhárító**, tisztító, termékenységvarázsló erőt tulajdonítottak. Úgy vélték, aki ezen a napon **napfelkelte** előtt megfürdik, azon nem fog a betegség.

A csépai hiedelem szerint **szóttalan** víznek kellett lennie, vagyis sem jövet, sem közben nem volt szabad megszólalni. Turán a lányok **üvegben** vitték haza a folyóról vizet, ugyancsak szóttalanul, abban a hitben, hogyha ebben mosakszanak, szépek lesznek. Ilyen vízben a gazda vagy gazdasszony megforgatja a sonkát, szalonnát, hogy ne essen bele a féreg.

A Tápió menti falvakban a lányok, asszonyok hajnali mosdása a patakban a **szépségvarázslást** célozta. A nagypénteki hajnali vizet aranyos víznek, **aranyvíz**nek nevezték.

A Tiszára járó lányok az egykori Szegeden a **mosdás** után a fűzek alatt fésülködtek, hogy a hajuk hosszú legyen.

A nagypénteki **jószágfürösztés** is sokféle volt ismert, hasonlóan egészségvarázsló céllal. A Hortobágy vidékén elsősorban a lovakat fürösztötték. Jászdózsán a **teheneket** itatni vitték a Tarna folyóhoz.

Megfejtés: **határkerülés**

10 pont

27. A húsvéti ünnepkör melyik napjára voltak jellemzőek az alábbi szokások, liturgikus cselekmények? Írd a vonalra a megfelelő nap nevét!

virágvasárnap, nagyszombat, húsvétvasárnap, húsvéthétfő, fehérvasárnap

határkerülés, ételszentelés:

húsvétvasárnap

komálás, mátkálás:

fehérvasárnap

feltámadási körmenet, jézuskeresés:

nagyszombat

kiszehajtás, villőzés:

virágvasárnap

locsolkodás, hímestojás:

húsvéthétfő

5 pont

28. Keress utána mi az a pászkaszentelés és mi az a sárgatúró, miből, hogyan készül és hogyan kapcsolódik a pászkaszenteléshez? Írj pár szóban róla!

10 pont

29. Ha kihúzod a betűhálóból a fenti szövegbe beillesztett szavakat, a fennmaradó betűkből összeolvashatod egy nagyböjti kapuzó játék dalszövegét. Írd le a vonalakra!

B	B	Ö	J	F	F	Ö	G	Ö	S	Z	E	R	D	A
F	Ú	J	J	B	Ú	J	J	Z	Z	Ö	L	D	A	S
A	G	Z	H	A	M	V	A	Z	A	S	Ö	L	P	Z
R	D	L	E	V	E	L	E	C	R	S	K	E	A	A
S	Z	E	N	T	E	L	T	B	A	R	K	A	P	L
A	N	Y	I	T	V	A	V	A	Z	N	A	Z	A	Ö
N	R	A	N	Y	F	K	A	P	S	U	C	S	A	S
G	K	B	Ú	J	E	J	A	T	Z	O	K	R	A	Z
I	J	T	A	N	J	Y	I	S	E	D	K	I	R	E
Ó	Z	S	A	M	E	K	A	P	R	U	D	A	T	R
H	A	D	D	K	E	H	I	E	D	E	L	E	M	D
R	Ü	L	J	E	M	V	A	R	A	A	D	A	T	A
É	S	Ö	N	K	A	C	S	Ü	T	Ö	R	T	Ö	K

Kihúzott szavakért 10 pont

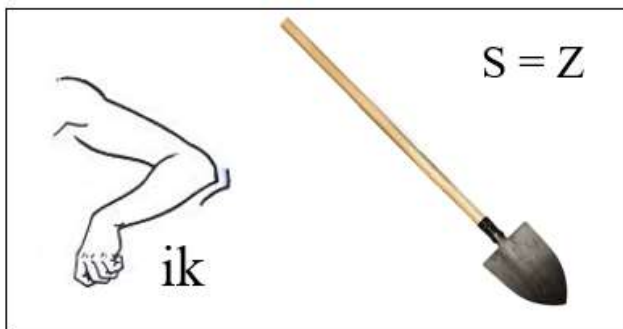
Bújj, bújj zöld ág,
zöld levelecske,
Nyitva van az aranykapu,
csak bújzatok rajta,
Nyisd ki rózsám kapudat,

hadd kerüljem váradat.

Megfejtés: 6 pont

30. A böjti leányjátékok egyik jellegzetes változata volt a kanyargós vonulás kisebb lányok körül. A másik változat nevét az alábbi képrejtvény mutatja. Írd a vonalra a megfejtést!

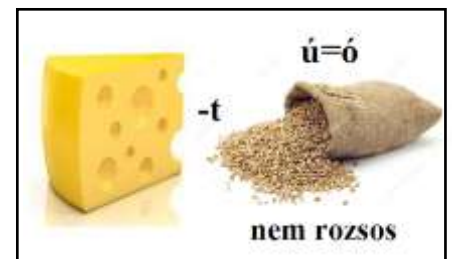
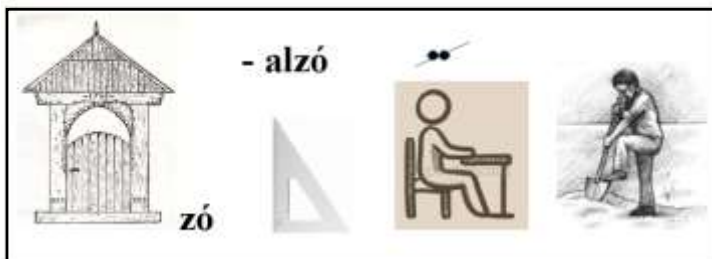

karikázó

2 pont

31. Nagyböjti játékok

Mely nagyböjti játékok, játékos szokások nevét rejtje az alábbi két képrejtvény?

Nagypénteki szertartásos tisztálkodás

Fejtsd ki egy-egy mondattal, hogy mit jelentek a nagypénteki tisztálkodáshoz kapcsolódó alábbi kifejezések:

(A feladatokban szereplő ismeretek)

szóttalan víz:

A **szóttalan víz azt jelenti, hogy** sem jövet, sem közben nem volt szabad megszólalni. Turán a lányok **üvegben** vittek haza a folyóról vizet, ugyancsak szóttlanul, abban a hitben, hogyha ebben mosakszanak, szépek lesznek. Ilyen vízben a gazda vagy gazdasszony megforgatja a sonkát, szalonnát, hogy ne essen bele a fűreg.

fűzek alatti fésülködés:

A Tiszára járó lányok az egykori Szegeden a **mosdás** után a fűzek alatt fésülködtek, hogy a hajuk hosszú legyen.

jószágfürösztés:

A nagypénteki **jószágfürösztés** is sokféle volt ismert, hasonlóan egészségvarázsló célzattal. A Hortobágy vidékén elsősorban a lovakat fürösztötték. Jászdózsán a **teheneket** itatni vitték a Tarna folyóhoz.

9 pont

32.

A palóc vidék elterjedt nagyböjti játékát két csapatban játszották: egyik az ütő, a **másik** a kapó csapat. Mindenkinek volt egy ütőfája, és a játékhoz faragtak egy ököl nagyságú **fagolyót** is. Egy **von**al mögött sorakoztak fel az ütő **cs**apat tagjai. A kapó csapat tagjai szétszórta a másik oldalon helyezkedtek el. A feldobott fagolyót megd**o**bták az ütőfával. Az számított jó ütésnek, ha a golyó messzire elrepült, az ütőfa viszont **kö**zel esett le. Sikeres ütés után az ütő játékos már szaladt is a botj**á**ért, hogy visszaszerezze. Közben a kapók igyekeztek elfogni a golyót **és** visszagurítani az ütővonalon túlra.

Olvasd össze a szöveg megvastagított betűit! Megtudhatod, hogyan nevezték ezt a játékot.

mancsózás

1 pont

33. Virágvasárnap

Pest megyében és Magyarország északi megyéiben virágvasárnaphoz két jellegzetes leányszokás kapcsolódott. Az egyiknek a tél kihajtása, a másiknak a tavasz behozatala volt a célja.

Ha megfejted az alábbi képrejtvényeket, megtudod, hogyan nevezik ezt a két szokást.

p = k
p = h

pisze pajtás

és

- a

kiszeajtás

villőzés

2 pont